

EL POBLAT TALAIÒTIC DE BINISSAFULLET NOU (SANT LLUIS)

Joana M. Gual Cerdó

Des del 19 de gener fins al 3 de març de 1988, es dugueren a terme els treballs d'eixarmada i planimetria (1) d'aquest poblat. Gràcies al conveni signat entre l'Ajuntament i el Consell Insular, supervisat pel director del Museu de Menorca, Lluís Plantamor, i amb la corresponent autorització de la Conselleria de Cultura del Govern Balear, podem conèixer i gaudir d'una part de la nostra Prehistòria que fins a hores d'ara era desconeguda per a molts i a la qual volem facilitar l'apropament amb aquest article, encara que el que s'exposarà només és el punt inicial de l'estudi arqueològic d'aquest interessant jaciment.

El poblat es troba a l'Inventari de Monuments Prehistòrics i Protohistòrics, amb el nombre 2.095 i, per tant, gaudeix de la protecció de l'Estat al ésser declarat Monument Històric Artístic. La descripció que d'ell en fa l'autor de dit inventari és la següent: «*Poblado talaiótico. Talaiot central de planta circular. Restos de muchas otras construcciones, sala hipóstila, círculos en ruinas, construcción absidal que podría ser un naviformes, «bassa» formada por dos «cocons» grandes, tal vez ligeramente retocados, cubiertos de losas y sobre éstas restos de una construcción. Pilastras monolíticas y polilíticas»* (2)

Amb l'eixarmada i neteja s'han pogut definir amb més claredat aquestes estructures que estaven prou cobertes per la vegetació. A continuació

s'ofereix una descripció per sectors, en la qual es ressalten els elements arquitectònics més interessants. El nombre que s'adjunta entre parèntesis, indica la seva localització en el plànol.

1. DESCRIPCIÓ

Les estructures conservades ocupen una superfície amb les següents mides: des de la carretera, direcció O-E, fins a la habitació (2) té 86 m. de llargària i des de la carretera, direcció S-N, fins les darreres estructures té 72 m.

Quasi tot el poblat es troba limitat per carreteres, en concret, les que comuniquen Sant. Lluís amb la platja de Binissafüller i les que el comuniquen amb els llocs, o cases de camp del mateix nom. La resta del jaciment està limitat per una barrera natural formada per pins que se sembraren no fa molts anys.

Una vegada deforestat el jaciment, la visualització de les estructures es facilita enormement i, d'entre elles, resalta la quantitat de pilastres mo-

(1) Aquests treballs se realitzaren juntament amb G. Gonalons i J.J. Morales.

(2) MASCARÓ PASARIUS, 1982: 158

nolítiques exemptes que es conserven «*in situ*». En general podem dir que són de dos tipus: a) les de secció més o menys quadrangular i/o de caires arrodonits, estretes i gruixades, i b) les de secció més o menys rectangular, amples i primes.

Per altre banda, també s'ha de destacar la potència de terra que hi ha a la zona del poblat, que encara que no és homogènia, resulta molt evident si es compara el nivell que presenten les estructures amb el que presenta la resta de terreny de la tanca. Aquest aspecte, juntament amb les restes arquitectòniques, augmenta el seu interès arqueològic.

Si a partir del centre del poblat, és a dir del talaiot, el dividim per sectors podem seguir descrivint els elements que l'integren. *Talaiot* (1) de planta circular, té un diàmetre màxim de 15 m. La part més conservada és la del oest on té una altària màxima de 2' 80 m. La cara sud-est es troba enderrocada i no només pel pas del temps sinó també per l'acció de l'home que temps enrera anava a cercar-hi pedra per a la construcció de la carretera. Sembla ésser construït mitjançant diferents folres i presenta pedres enderrocades, de grandària considerable, per sobre les que formen la seva base i que són més petites que aquelles. Això fa pensar en la possible existència d'una construcció a la part superior similar a la que presenten altres talaiots.

SECTOR EST

Es conserven les restes d'un *recinte semi-circular* (2) que té el mur de pedres de grandària notable: l'ortostat més alt és d'1' 10 m. Conserva tan sols una filada i no es veu sòcol.

Sala hipòstila (3) que no conserva tota la planta ja que la part nord s'ha destruït. Es pot veure d'una forma aproximada la meitat i també una petita part de la coberta. Tres pilastres sustenten grans pedres horitzontals que es creuen entre si. A l'interior té una amplària màxima de 5 m.

Entre el talaiot i aquesta sala es conserva part d'una *paret* (4) corba i una gran quantitat de pedres enderrocades que no permeten veure la seva articulació amb la resta.

SECTOR NORD

Aquesta és la zona que presenta més elements arquitectònics. S'hi troba: *Mur* (5) d'altària considerable, 1' 60 m que conserva 4 ó 5 filades de pedres rectangulars més o menys escairades i del qual no es veu el sòcol. La cara interna està refeta

en època moderna mitjançant pedres petites i qualcuna reaprofitada de major grandària. *Dipòsit* (6) amb dues cavitats excavades en la roca, separades entre si comunicades amb una petita canalització. És probable que anassin cobertes amb qualche tipus de llosa ja que la forma de l'obertura i el rebaix que té així ho fan pensar. Les cavitats tenen una fondària de 1' 20 m i 1,25 m cada una. Pel costat oest té una paret de 4' 5 m de llargària que fins i tot se situa per sobre i que presenta una pilastra de 1 m d'altària. *Mur* (7) de quasi 9 m de llargària format per nou pedres grans d'entre les quals en destaquen dues d'1' 30 i 1' 90 m. Aquesta darrera està treballada i presenta una lleixa. El mur es troba sense articular amb les estructures que l'envolten i al quedar aïllat destaca molt.

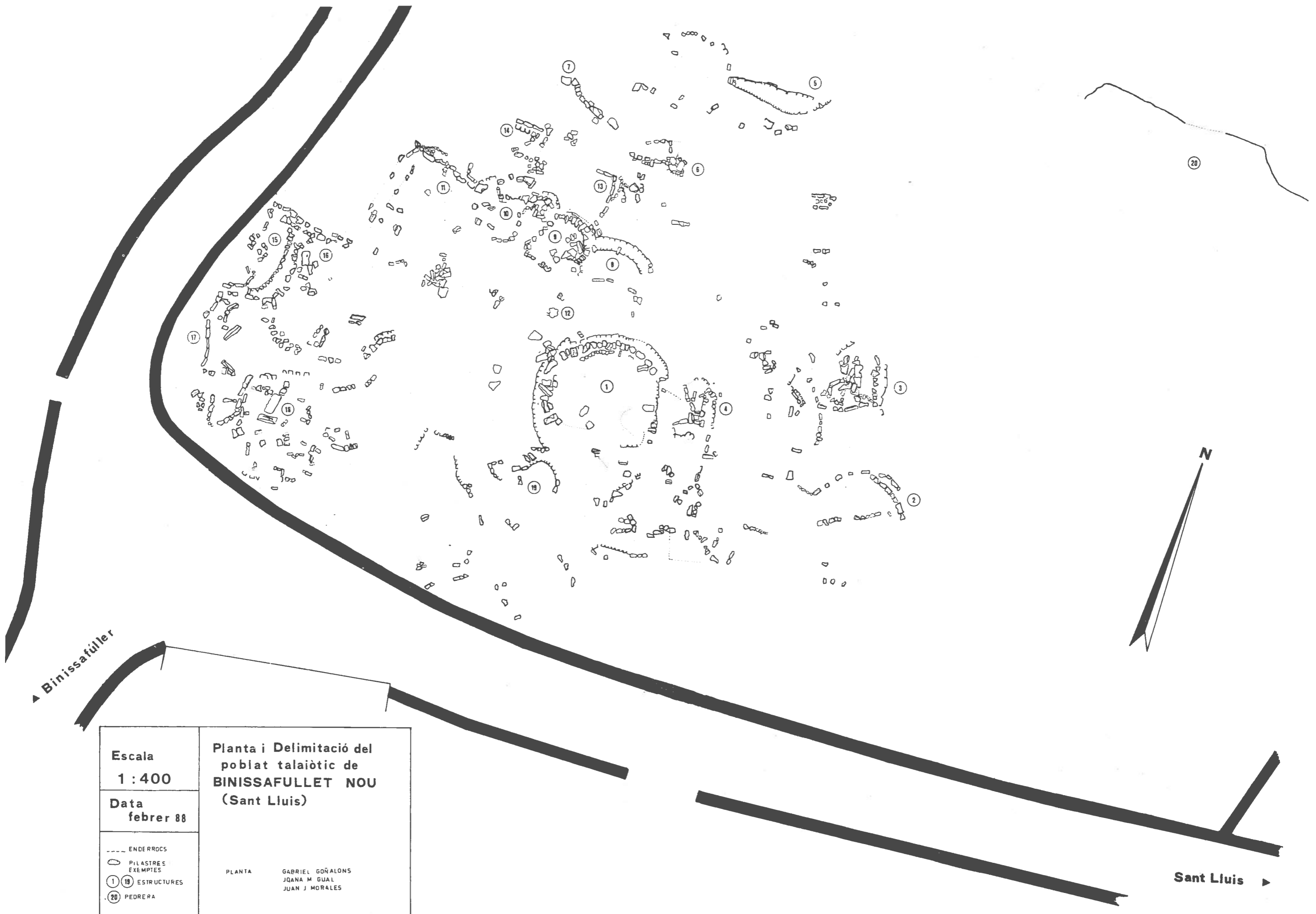
SECTOR NORDOEST

Entre aquest mur i el talaiot es troben una sèrie d'habitacions (9), (10) i (11) de plantes encara no definides, de parets corbes i adossades entre si. Cap al N es conserva un *mur* (8) de 7 m de llargària i 1' 50 d'amplària que gira cap el talaiot al qual probablement s'adossava. La cara externa és de pedres regulars d'una grandària mitja de 0' 70 -0' 80 m, en conserva sis filades a la part més alta. La cara interna és de pedres més petites i té encaixada una pilastra polilítica de secció rectangular.

Entre aquest mur i el talaiot es troben dues pilastres exemptes i, a terra, una pedra llarga i ben escairada (1' 40 x 0' 30). També s'aprecia un desnivell en el terreny reblit amb terra i pedres que possiblement sigui un *siljot* (12).

Les *habitacions* (9) i (10) estan adossades. La primera al mur (8) i la segona no es pot definir encara. Ambdues tenen la paret N corba. L'*habitació* (11) sembla ésser la més gran; té una llargària interna aproximada de 7 m. Al centre presenta una pilastra exempta. La paret W està molt enderrocada pels ullastres però es pot apreciar la seva direcció amb qualcuna de les pedres que pareixen estar en el seu lloc. En canvi, la paret E no es conserva i no es pot veure l'articulació amb l'habitació (10).

Dues *parets* (13) i (14) petites, però de factura acurada completen aquesta zona. Ambdues situades entre el mur (7) i les habitacions adossades abans esmentades. El més notable són les pedres que les formen: regulars, escairades i rectangulars, diferents de la major part del poblat.

▲ Binissafullet

Sant Lluís ▶

<p>Escala 1 : 400</p>	<p>Planta i Delimitació del poblat talaiòtic de BINISSAFULLET NOU (San Lluís)</p>
<p>Data febrer 88</p>	
<p>--- ENDERROCS ○ PILASTRES EXEMPTES ① ② ESTRUCTURES ③ PEDRERA</p>	<p>PLANTA GABRIEL GOÑALONS JOANA M. GUAL JUAN J. MORALES</p>

ZONA OEST

Just en el límit, devora la paret de la carretera es conserven les parets d'uns recintes que han estat destruïts per la mateixa carretera. Es tracta de dues *habitacions* (15) i (16) adossades. La primera té una llargària interna de quasi 9 m i conserva dues parets: una, més o menys recta, en direcció W-E i l'altra corba i perpendicular en direcció N-S. Ambdues són de pedres grosses i amples. La segona té les parets molt enderrocades i la seva planta no es pot definir.

El *recinte* (17) conserva la paret E, formada per pedres altes i exemptes més o menys rectangulars. Devora se situen tres pilastres caigudes «*in situ*». La paret s'adossa a la de l'habitació (15) però a causa dels enderrocs no es pot definir de quina manera ho fa.

Per acabar aquest sector cal descriure la habitació o *recinte* (18) que ha resultat esser el descobriment més espectacular o sorprenent. La seva planta no es pot definir encara, però presenta una gran pilastra (2' 40 x 1 m) caiguda «*in situ* amb el seu capitell (2 x 0' 80 m) en el qual es pot apreciar el rebaix on anava encaixada dita pilastra. Aquest recinte podria tractar-se d'una taula de dimensions reduïdes, però la seguretat de que sigui així només es tindrà amb una excavació arqueològica, mitjançant la qual es delimitaran els murs i s'estudiaran tant els materials com les fases d'ocupació.

ZONA SUD

A prop de la carretera i cap a l'interior del monument es troben pedres aïllades de grandària variable i sense formar cap estructura.

En el sudoest, quasi adossada al talaiot, hi ha una petita *habitació* (19) de paret de pedres petites i planes, molt ben encaixades. Devora d'ella es conserven una sèrie de parets sense relacionar entre si, qualcuna de les quals es troba arran de terra. En el sudest es veuen els enderrocs del talaiot que formen un rost amb qualque pilastra.

2. VENTALL CRONOLÒGIC

Mitjançant la recollida d'una mostra del material ceràmic localitzat en la superfície del jaciment podem establir una aproximació cronològica de les seves fases d'ocupació.

La gran part de les formes que presenta la ceràmica talaiòtica pertanyen a la darrera fase de

dita cultura, sobretot l'ansa anular i els peus anulars que ja imiten formes clàssiques fetes a torn. Altres formes, com les de vasos amples i globulars, són difícils d'enquadrar dins una cronologia ja que són formes de llarga perduració. Amb tot, aquesta darrera fase abraça un espai de temps bastant ample: des del s. IV a.C. fins l'ocupació romana.

Quant al material amfòric púnic-ebusità, la cronologia que presenta abraça des de mitjans del s. IV amb els exemplars PE-14, encara que cal tenir en compe que es poden trobar com a perduració del seu ús en nivells esporàdics del s. II a.C. (3) A continuació, els exemplars PE-15 i PE-16 del s. III a.C., els primers de finals de segle i els segons de principis. Els exemplars de la PE-17 es corresponen amb el s. II a.C. fins el s.I. i per acabar, al PE-18 que moltes vegades no es pot diferenciar totalment amb els anteriors, però que en aquest cas es probable que ho sigui i que aporta una cronologia que va des del canvi d'era fins el s. I d.C.

Ens trobam també amb dos exemplars d'àmfores no ebusitanes: una itàlica, Dressel 1-A, del s. II a.C. i una altra Ibèrica, Mañá B-3.

Quant a la ceràmica romana fina o de taula hem de fer referència a un fragment de terra sigil·lata itàlica, que aporta una cronologia que es remunta al canvi d'era. I, per altra banda, a un altre fragment de terra sigil·lata, però en aquest cas es tracta d'una africana D, pròpia del s. IV d.C. D'aquesta mateixa època són les formes de la ceràmica comuna Vegas 12 i les imitacions de la vaixel·la de taula.

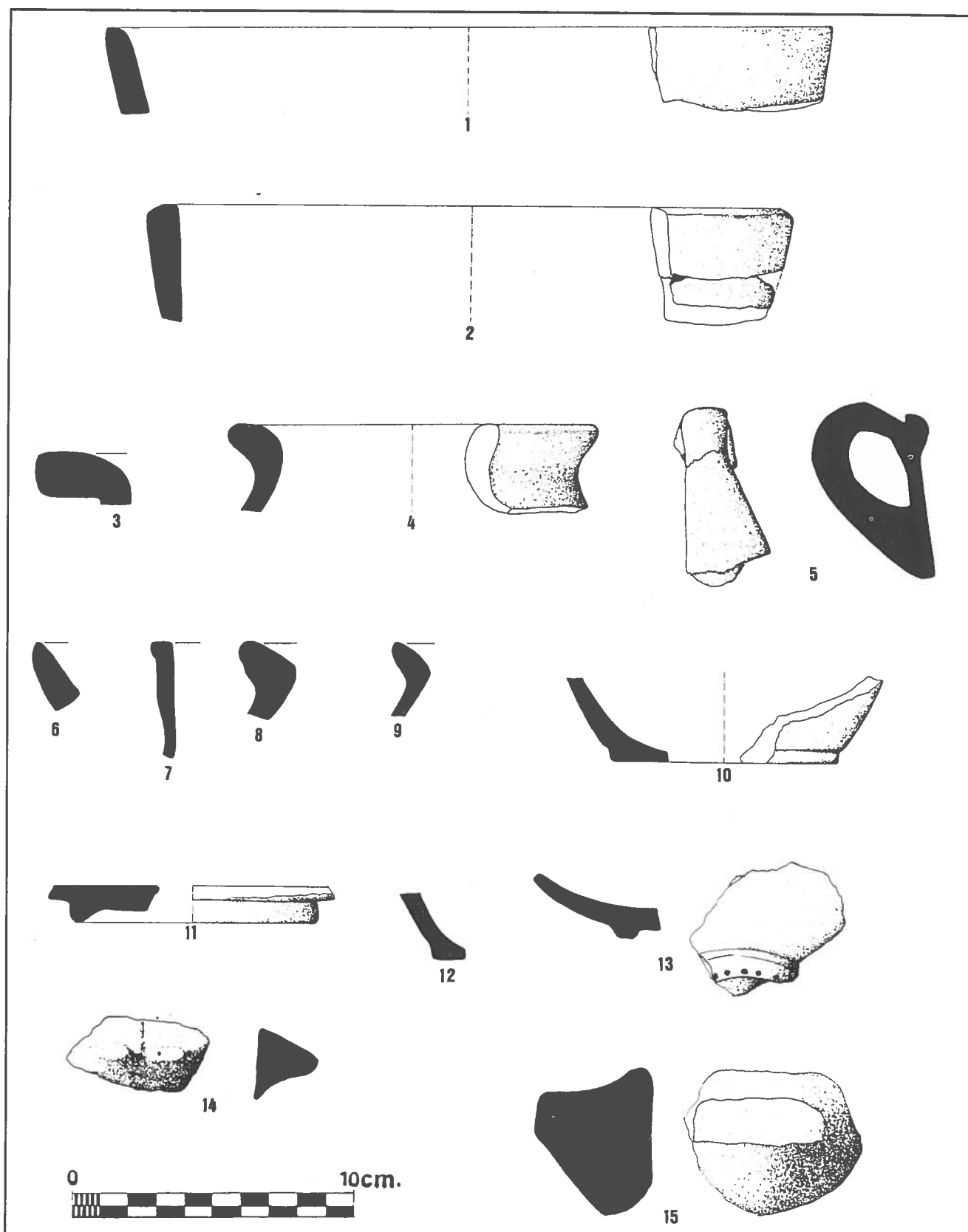
El ventall cronològic continua després ja en l'època medieval I, en concret, a l'època musulmana. La ceràmica localitzada és comuna i no en podem concretar la cronologia amb més precisió.

3. INVENTARI

Presentam a continuació l'inventari de la mostra ceràmica recollida en la superfície del jaciment. El nombre que té cada fragment coincideix amb el que presenten els dibuixos. (4)

(3) RAMÓN, 1981: 102

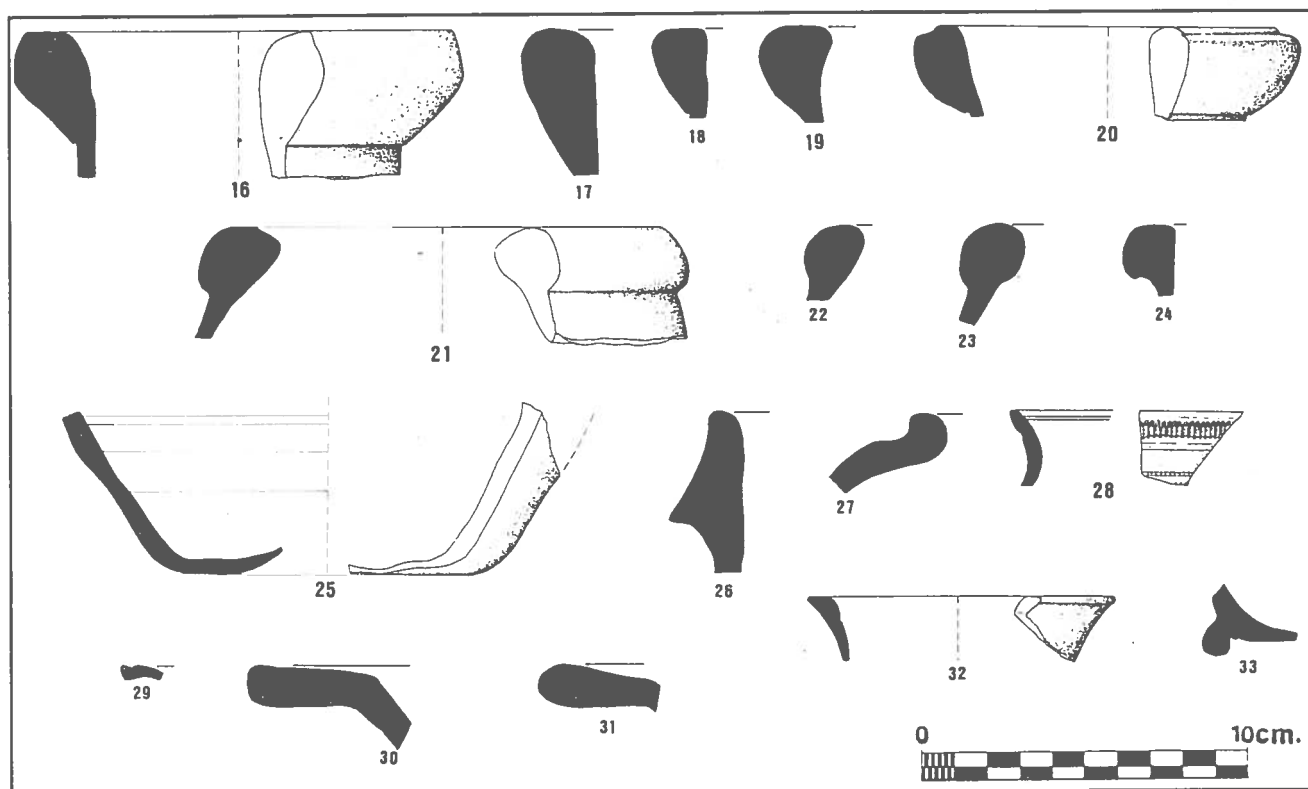
(4) Els dibuixos són de J. Gual i J. Murillo.

(1) Fragment de vora talaiòtica, recta i de llavi pla amb suaus ondulacions. Boca ampla. Pasta marró fosc i vermella amb abundant desgreixant calcari de grandària variable. Superfície interna, vermellosa, allisada. Superfície externa, marró, allisada i polida. 0' 252 m diàmetre boca.

(2) Fragment de vora talaiòtica, recta i de llavi pla. Pasta grisa amb abundant desgreixant calcari de grandària variable. Superfícies allisades i polides (espatulades). 0' 220 m diàmetre boca.

(3) Fragment de vora talaiòtica, molt exvasada, gruixada,

de llavi arrodonit. Pertany a un vas de dimensions considerables (0' 780 m) Pasta ocre amb desgreixant calcari petit. Superfície externa vermellosa, allisada. Superfície interna deteriorada.

(4) Fragment de vora talaiòtica, exvasada i de llavi arrodonit. Pasta ocre, amb abundant desgreixant calcari de grandària variable amb fragments grossos. Superfícies deteriorades. 0' 127 m diàmetre boca.

(5) Fragment de vora talaiòtica, exvasada amb ansa anular. Deteriorada. Pasta ocre amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja-grossa. Superfície externa, taronja fosc, allisada i polida. Superfície interna deteriorada.

(6) Fragment de vora talaiòtica, exvasada i de llavi arrodonit. Pasta gris-ocre amb abundant desgreixant calcari de grandària mitjana. Superfície externa, gris. Superfície interna, taronja. Ambdues allisades.

(7) Fragment de vora talaiòtica, lleugerament exvasada i de llavi pla. Paret prima de pasta ocre amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja. Superfícies allisades.

(8) Fragment de vora talaiòtica, exvasada, gruixada, de llavi arrodonit. Pasta gris amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja-grossa. Superfície interna gris. Superfície externa taronja fosc. Ambdues allisades.

(9) Fragment de vora talaiòtica, exvasada i de llavi arrodonit. Paret prima de pasta gris amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja-grossa. Superfícies ocre, allisades.

(10) Fragment de base talaiòtica, plana amb el peu dife-

renciat. Pasta ocre amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja. Superfícies taronja fosc, allisades. 0' 080 m diàmetre base.

(11) Fragment de base talaiòtica amb peu anular. Pasta gris amb abundant desgreixant calcari petit. Superfície externa gris, allisada i polida. Superfície interna taronja, allisada.

(12) Fragment de base talaiòtica, plana amb el peu diferenciat. Pasta taronja i gris amb abundant desgreixant calcari petit. Superfície interna ocre, clivellada. Superfície externa taronja, allisada.

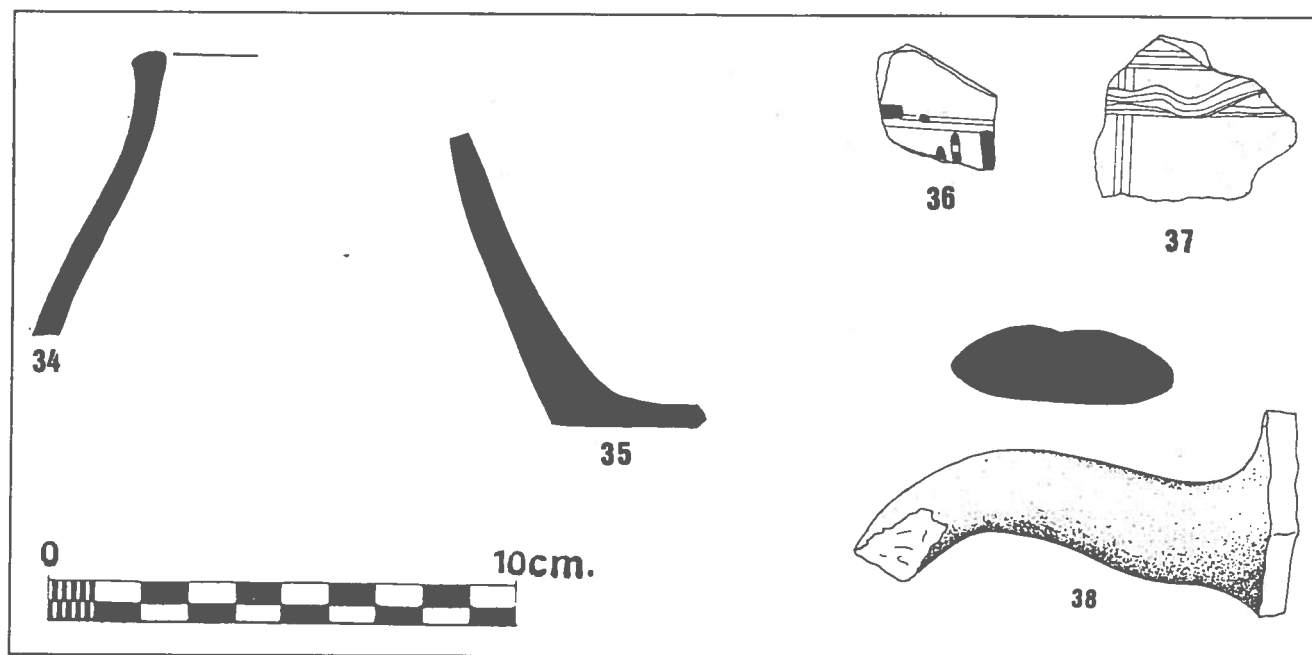
(13) Fragment de base talaiòtica amb peu anular decorat a la part inferior amb petites punxades circulars. Pasta gris amb abundant desgreixant calcari de grandària mitja. Superfície interna ocre. Superfície externa marró. Ambdues allisades.

(14) Ansa talaiòtica d'aplicació horitzontal amb dues petites protuberàncies. Pasta ocre amb desgreixant calcari. Superfície allisada.

(15) Ansa talaiòtica tipus «*pithos*», erosionada. Pasta gris amb abundant desgreixant calcari petit i qualche fragment gros. Superfícies ocre, allisades.

(16) Fragment de vora d'àmfora púnico-ebusitana (PE-17). Llavi exvasat, allargat. Pasta compacta rosada, depurada, amb qualche fragment de mica. 0' 130 m diàmetre boca.

(17) Fragment de vora d'àmfora púnico-ebusitana (PE-17). Llavi lleugerament exvasat, allargat. Pasta rosada, compacta amb qualche bomboll i petitíssims fragments de mica.

(18) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-16). Llavi curt, pasta rosada, compacta, amb desgredant quasi imperceptible.

(19) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-16?). Llavi tancat. Pasta groguenca, compacta amb desgredant imperceptible.

(20) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-16). Llavi obert i arrodonit amb incisió en la cara superior. Pasta marronca, compacta, amb desgredant mineral. 0' 102 m diàmetre boca.

(21) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-14). Llavi tancat, arrodonit. Pasta rosada, compacta. Desgredant mineral 0' 131 ms. diàmetre boca.

(22) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-14). Idem.

(23) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-18?). Llavi pla. Pasta compacta marronca. Desgredant mineral.

(24) Fragment de vora d' àmfora púnico-ebusitana (PE-15). Llavi curt, arrodonit amb incisió a la cara inferior. Pasta ocre, compacta amb desgredant mineral.

(25) Fragment de base ebusitana amb òmfal. Pasta taronja, compacta amb desgredant mineral. Superfície externa taronja allisada i polida. 0.

(26) Fragment de vora d' àmfora itàlica (Dressel 1-A). Llavi arrodonit. Pasta ocre-taronja, aspre, amb desgredant arenós de grandària i qualitat variable. Superfície externa amb engalba groga-verdosa.

(27) Fragment de vora d' àmfora ibèrica (Mañà B-3). Pasta compacta, taronja amb desgredant ceràmic petit.

(28) Fragment de vora de vas de terra sigil·lata itàlica

amb decoració impresa amb un motiu que sembla punxes d' espàrec. Vernís molt bo i ben conservat de color fosc. Per la seva forma s' acosta a les tasses tipus 8 d' Oberaden. Altres formes d' aretines tenen també la decoració semblant.

(29) Fragment de vora de terra sigil·lata africana clara-D (Hayes-67). Petit solc devora el llavi arrodonit. Superfície interna vernissada i l' externa allisada sense vernís.

(30 i 31) Fragments de vores de ceràmica comuna romana (Vegas-12). Llavi ample, quasi pla, pertanyent a peces de grandària considerable. Pasta ocre-groguenca, compacta amb desgredant variable.

(32 i 33) Fragments de vora i peu de ceràmica comuna romana amb formes que imiten la vaixel·la de taula fina.

(34) Fragment de vora recta i llavi pla, àrab. Pasta gris amb superfícies rosades, allisades.

(35) Fragment informe de ceràmica comuna àrab. Pasta grisa. Superfície externa marró, allisada. Superfície interna rugosa.

(36) Fragment informe de ceràmica comuna àrab. Pasta compacta. Superfície amb restes de decoració d' engal·ba negra.

(37) Fragment informe de ceràmica àrab. Pasta amb moltes bombolles, marronca i el desgredant molt gros. Superfície externa amb decoració pentinada.

(38) Ansa de gerra àrab. Pasta grisa amb desgredant gros. Superfície interna taronja. Superfície externa ocre, pentinada.

(39) Fragment de peu anular de pasta color vi i negre amb desgredant variable (alguns fragments grocs). Probablement àrab però el tipus de pasta ens és desconegut.

BIBLIOGRAFIA

GODINEAU, Ch. *La céramique arétine lisse*. Fouilles de l'École Française de Rome à Bolsena (Poggio Moscini) 1962-1964. Tome IV. École Française de Rome. *Mélanges d'Archéologie et d'Histoire Suppléments* 6. Paris, 1968.

HAYES, J.W. *Late Roman Pottery*. The British School at Rome. London, 1972.

MASCARÓ PASARIUS, J. *Monumentos Prehistóricos y Protohistóricos de la isla de Menorca*. Ministerio de Educación y ciencia. Palma, 1967.

MASCARÓ PASARIUS, J. *Geografía e Historia de Menorca* T.III. Menorca, 1982.

RAMÓN, J. *La producción anfórica púnico-ebusitana* Ministerio de Cultura. Eivissa, 1981.

VEGAS, M. *Cerámica común romana del Mediterráneo Occidental*. Universidad de Barcelona. Instituto de Arqueología y Prehistoria. 1973.